

RÉGI PESTI KÖNYVKERESKEDŐK.

(Második közlemény.)

II.

Weingand és Köpff.

(1770—1786.)

Pest város első hivatasos könyvkereskedője (Buchführer) a kölni származású MAUS Gellért volt, aki 1748-ban telepedett meg Pesten 33 esztendőskorában. Megtelepedése nem folyt le simán, mert a könyvkötők, akik addig maguk foglalkoztak könyvárúsítással, óvást emeltek az ellen, hogy kötött könyvekkel is kereskedhessék. A kérdést a pestvárosi tanács úgy oldotta meg, hogy 1748 szeptember 6-án csupán azon feltétel alatt engedte meg neki a könyvárúsítást, ha az új könyveket a pesti könyvkötőkkel kötteti be, a régi könyvek forgalombahozatalát azonban minden korlátozás nélkül megengedte.¹

MAUS Gellért üzleti forgalma nem lehetett nagy, mert a város lakossága kisszámú volt, a kegyesrendiek gimnáziuma csupán később lett teljessé, s a vásárok sem voltak még elég látogatottak. Mikor 1757-ben a pesti jogi szakiskola megnyílt, MAUS könyvkereskedése némi jelentőséghez jutott, mert a jogtanár, PERGHOLD Lukács kézikönyvének ő lett a bizományosa. Ezt megelőzőleg 1748 és 1756 között a Corvina (1896. évf. 188. l.) hét kiadványáról tud, amelyek mind latin nyelvű munkák voltak. Mindemellett üzlete nem tudott felvirágozni s ez indíthatta arra, hogy könyvkereskedői jogosítványát 1770 március 12-én WEINGAND János Mihálynak eladja.²

MAUS Gellért szegénysége mellett bizonyít, hogy mikor KRÜCHTEN Gellért bécsi könyvkereskedő 1767 óta fennálló 300 frt követelése miatt 1775-ben beperelte, már mint teljesen vagyontalan em-

¹ Tanácsülési jkv.

² Tanácsülési jkv.

ber (*misera pars*) szerepel a periratokban.¹ Vállalkozásai különben kezdettől fogva balul ütöttek ki, mert 1751 április 1-én BRUNSVICK Antaltól egy esztendőre 400 frtot vett kölcsön, de csupán 155 frtot tudott letörlesztetni belőle s a hitelező kénytelen volt 1758-ban végrehajtást kérni ellene.² Ezt az összeget valószínűleg arra használta fel, hogy BUDAY Imre özvegyétől egy szántóföldet vásárolt meg. Azonban ezzel is pórul járt, mert a szántóföldet 1757-ben a törvényes örökös visszaperelte tőle s hasztalan hivatkozott rá, hogy a szántóföldet már 6 esztendő óta bírja, a vételár lefizetése ellenében vissza kellett adnia.³

Vállalatának szerencsétlen kimenetele oda juttatta, hogy élte végén már mint könyvkötő volt kénytelen fenntartani magát. Mikor ugyanis 1778 december 3-án 63 esztendő s korában meghalt, a halotti anyakönyvbe már mint könyvkötőt (*bibliopega*) jegyezték be. Vagyona nem maradt s mikor a kassai nyomda halála után egy kisebb követelést akart behajtani, a pestvárosi tanács 1780 február 14-én azt jelentette, hogy eltemettetéséről is másoknak kellett gondoskodni.⁴

A könyvkereskedői jogot WEINGAND János Mihály vette át tőle, ki a bajorországi Kohlgrub helyséből származott s 1770 március 16-án lett pesti polgárrá. Már 1769 május 22-én könyvkereskedői jogért folyamodott, de a MAUS Gellértől nyert információ alapján 1769 május 31-én megtagadták az engedély kiadását. WEINGAND az üzletet nem sokáig folytatta egyedül, hanem KÖPFF János Györgyöt vette társul maga mellé, ki a bajorországi Hochenschwangauból származott s 1774 március 3-án lett pesti polgárrá. Már a polgárjog megszerzése előtt társa volt WEINGANDnak (*Handlungs-Compagnion und Besitzer*), mert mikor 1774 február 12-én HOFFERNÉ, KRAUSZ Anna Máriával házasságra lépett, WEINGAND János Mihály arra kötelezte magát, hogy halála után feleségét fogja elismerni társtulajdonosul. Kikötötte azonban, hogy az asszony ez eset-

¹ Pestvárosi levéltár. Proc. civ. 1030.

² Pestvárosi levéltár. Proc. civ. 409.

³ Pestvárosi levéltár. Proc. civ. 423.

⁴ Pestvárosi levéltár. Int. am. 5555.

ben szakértőt fog beállítani az üzletbe s ennek fizetéséről maga fog gondoskodni.¹ Úgy látszik, hogy az üzletben WEINGAND János Mihály testvére, a bécsi WEINGAND János György is részes volt, mert a tárgyalandó osztozási iratok között egy kimutatást találtunk azon elveszett üzleti követelésekről, melyeket az 1781 június 23-i szerződés szerint a bécsi WEINGAND János György is viselni tartozott. Erre vonatkozólag azonban közelebbi adataink nincsenek s így a társtulajdonosok közötti viszonyt feltárni nem áll módunkban.

A WEINGAND és KÖPFF könyvkereskedés legrégibb katalógusát PETRIK a következő cím alatt idézi: *Catalogus universalis librorum omnigenae facultatis qui venales prostant* Pestini in officina I. M. Weingand et J. G. Köpff Pest, 1774. (390. l.) Ez a könyvkereskedés legrégibb katalógusa, címén kívül azonban mást sem tudunk róla s nem is sejtjük, hogy PETRIK honnan vette.

Fennmaradtak azonban a könyvkereskedés későbbi katalógusai, amelyekből fogalmat alkothatunk a könyvkereskedés jellegéről. A legrégibb fennmaradt katalógus 1779-ben jelent meg a következő cím alatt: *Catalogus librorum juridico-medico-historico etc. etc. qui venales prostant* Pestini et Budae apud I. M. Weingand et J. G. Köpff. (263. l.) E katalógushoz 5 pótfüzetet adtak ki az újabb beszerzésekről, melyek első darabja (Supplementum I.) 1782-ben jelent meg (72 l.). 1781-ben is adtak ki egy idevágó pótfüzetet, amely csupán abban különbözik a többitől, hogy címlapja nem latin és német, hanem kizárólag német nyelvé.² Úgy látszik, hogy ez volt az igazi első pótfüzet, az előbb említett már a második volt s tévedésből jelezték elsőnek. A harmadik pótfüzet nem maradt fenn, fennmaradt azonban a negyedik (Supplementum IV.), mely 1784-ben jelent meg 83 oldalnyi terjedelemben s az ötödik (Supplementum V.), mely ugyancsak 1784-ben jelent meg 230 oldalnyi terjedelemben.

¹ Pestvárosi levéltár. Int. am. 272.

² Erste Fortsetzung des allgemeinen Verzeichnisses juridisch-, historisch-medicinischen etc. etc. Bücher, welche bey Weingand und Köpff in Pest, in der Schlangengasse im Köpffischen Haus und in der Vestung Ofen zu haben seyn (96. l.).

Theológiai munkákról is volt egy hasonló alapkatalógusuk, amely nem maradt fenn. Fennmaradtak azonban a pótfüzetei, melyek 1784-ben megjelent egyik darabjának (29 l.) a címlapja csonka s így nem állapítható meg róla, hogy hányadik pótfüzet. A harmadik pótfüzet címlapja azonban teljes s a következőket tartalmazza: *Dritte Fortsetzung des allgemeinen Verzeichnisses geistlicher Bücher, die in Pest, Ofen und Kaschau bei I. M. Weingand und J. G. Köpff zu haben sind.* Pest, 1784. (49 l.)

Kiadtak végül egy harmadik katalógust is, mely a francia, olasz és angol nyelvű munkákat tartalmazta a következő cím alatt: *Catalogue des livres français, italiens et anglais, qui se trouvent chez Weingand & Köpff rue de Serpent à Pest* 1781 (30 l.).

A katalógus-kiadásban a WEINGAND és KÖPFF könyvkereskedés igazán tiszteletreméltó példával járt elől s e tevékenységét az 1779. évi katalógus előszavában azzal indokolta, hogy Magyarországon nincs olyan tudományos folyóirat, melyből az olvasók az új könyveket megismerhetnék. Nem szorítkozik azonban az új könyvekre, hanem a XVIII. század folyamán megjelent régebbieket is felöleli. Megkönnyítette a könyvbeszerzést azzal is, hogy az eladási árakat is feltüntette s csupán a ritkább könyvek mellett (Acta eruditorum Lipsiensium 1682—1773.) hagyta el az ármejelölést.

A WEINGAND és KÖPFF könyvkereskedés katalógusaiból megtudjuk azt is, hogy a vállalat gyorsan fejlődött, mert 1774-ben még csak a pesti könyvkereskedés állott fenn, 1778-ben azonban már Budán s 1784-ben Kassán is voltak fióküzletei.

Az 1779. évi katalógust MILLER Jakab Ferdinánd őrizte meg számunkra s a címlap hátára azt jegyezte fel, hogy a katalógust a TELEKI-könyvtár is érdemesnek tartotta a megőrzésre, mert rendkívül becses könyvanyagról számolt be. A könyvanyag valósággal becses, de nem magyar s épen úgy beillett volna bármelyik bécsi vagy lipcsei könyvkereskedésbe. A könyvek nagyrésze a szerzők betűrendjében van felsorolva, de vannak közben tárgyi csoportok is, mint: klasszikus szerzők, színművek, költemények, történeti munkák, regények, szótárak, nyelvtanok, matematikai munkák, katonai könyvek, orvosi és vegytani munkák (ezekben különösen gazdag),

zeneművek, gazdasági szakmunkák, útleírások és térképek. Magyar nyelvű könyvet csupán 2 darabot sikerült a 263 oldalt kitevő katalógusban találni; az egyik STEIDELE bábamestersége (1777), a másik VERBŐCZI tripartituma magyarul (1779), tehát mindkettő fordítás. Elég szépen van azonban képviselve benne a magyarországi latin irodalom: BÉL Mátyás művei, CORNIDES *Regum Hungariae genealogia*, CZVITTINGER *Specimen Hungariae litterariae*, DESERICIUS *De initiis ac majoribus Hungarorum* és *Historia episcopatus Vacien-sis*, HORÁNYI *Memoria Hungarorum*, HUSZTI *Jurisprudentia Hungarica*, KATONA *Historia critica primorum Hungariae ducum* és *Synopsis chronologica*, SZENCZI MOLNÁR Albert és PÁRIZ-PÁPAI Ferenc latin-magyar szótárai, MAKÓ Pál matematikai művei, HATVANI István *Thermae Varadienses*, STÖCKER *Thermographia Budensis*, WESZPRÉMI *Medicorum Hungariae biographia*, OLÁH Miklós *Hungaria et Attila, sive de originibus gentis Hungaricae*, PALMA és PRAY művei, RÁTTKAY *Memoria regum et hanorum Croatiae*, RIEGER *Corpus juris ecclesiastici regni Hungariae*, SCHAFFRATH *De electricitate*, SCHIER és SCHWARZ Godofréd művei, SEVERINUS *Pannonia veterum monumentis illustrata* és *Conspectus historiae hungaricae*, SZERDAHELYI *Aesthetica*, SZKLENAR *Genealogia Batthyaniarum gentis*, TIMON Sámuel művei, TURÓCZY László *Hungaria suis sum legibus*, WAGNER Károly művei, WALLASZKY *Testamen historiae litterariae*, amelyek mindegyike bécsi könyvkereskedésben is megállotta volna a helyét.

S ugyanezt mondhatjuk a pótkatalógusokról is. Akármilyen nagy és virágzó volt tehát WEINGAND és KÖPFF könyvkereskedése, nem volt magyar könyvkereskedés s akármelyik vidéki könyvnyomtató vagy könyvkötő többet tett a magyar nyelv és irodalom felvirágoztatása érdekében.

KÖPFF János György 1785 június 2-án meghalt s özvegyén kívül két kiskorú gyermeket hagyott hátra. A pestvárosi tanács 1785 július 4-én szabályszerűen felvétette az üzleti leltárat, az özvegy azonban óvást jelentett be ellene, mert a leltározás alkalmával nem volt képviselve. Kifogásolta továbbá azt is, hogy WEINGAND, aki KÖPFF halála óta egyedül vezette az üzletet, nem számolt be soha a befolyt jövedelmekről. WEINGAND szeretett volna ez

áldatlan állapotnak véget vetni s 1786 július 1-én is sürgette a könyvanyag felosztását, a tanács azonban nem tudott kívánságának eleget tenni, mert az özvegy üzletvezető (Geschäftsträger) kirendelése céljából hatheti haladékot kért. Az özvegy viszont 1786 augusztus 8-án a kancelláriához folyamodott, mely augusztus 9-én elrendelte, hogy szükség esetén vegyék fel újból az üzleti leltárt s WEINGANDOT kényszerítsék, hogy a KÖPFF halála óta befolyt jövedelmekről számoljon el.

Azt is kifogás tárgyává tette az özvegy, hogy WEINGAND az AMBRÓZSY-házban bérelt új boltjába könyveket hordatott át, melyek a közös könyvanyag régi értékes és új kelendőbb darabjai. A polgármester megtiltotta a könyvek áthordását, minthogy azonban WEINGAND az áthordást a tilalom ellenére is folytatta, KÖPFFNÉ újabb panaszára 1786 július 31-én lepecsételtette az új üzlethelyiséget. WEINGAND ezzel szemben erélyesen tiltakozott s kimutatta, hogy az új üzlethelyiségbe, melyet különben is csak raktáruul használt fel, azon könyveket hordatta át, melyek az ő számlájára érkeztek.¹

A könyvanyag felosztása végre 1786 augusztus 21-én megtörtént, mert a STROHMAYER csődtömegében fennmaradt a KÖPFFNÉ-nek jutott könyvkereskedés pénztári naplója, mely 1786 szeptember 30-án 18 frt kiadást mutat ki a HORÁNYI számára azon a címen, hogy az üzlet 1786 augusztus 21-én történt átvételétől irnoki minőségben működött (dem Schreiber HORÁNYI bei der Übernahme vom 21. Aug. bis letzten September à wöchentlich 3 Fl.) Ez a pénztári napló 1787 végéig egyenként feltünteti az eladott könyvek címeit és az értük befolyt összegeket, de feltünteti az üzlet vitelével kapcsolatos kiadásokat is s a különbözetet minden hónap végén beszállítja a főpénztárba. A pénztári napló abból az időszakból származik, mikor a könyvkereskedést FINGERHUTH Adolf vezette, akinek KÖPFF György özvegyével kötött szerződését nem ismerjük. A pénztári napló azonban azt is mutatja, hogy a könyvkereskedést a KÖPFF György özvegye veszélyére folytatta s ezért évi 400 frtot kapott, aminek megfelelően havi 33 frt 20 krt vett fel az üzleti bevételekből. (Zur Führung

¹ Pestvárosi levéltár. Int. am. 272.

meiner Haushaltung gegen mir selbst bestimmte à jährlich 400 Fl. vom 27. Aug. bis 27. September 33 Fl. 20.) A 400 frt pedig az üzletvezetők szokásos javadalmazása volt, mert MEISZNER is annyit kapott utóbb az új tulajdonostól, STROHMAYER Ignáctól. Az üzletvezetői fizetés azonban csupán két hónapon át van kimutatva, amiből arra következtetünk, hogy FINGERHUTH Adolf 1786 szeptember végétől kezdve nem volt többé üzleti alkalmazott, hanem üzlettársa lett KÖPFFNÉnek s a tiszta haszonban osztoztak.

A WEINGAND és KÖPFFNÉ közötti osztály ügye csupán 1786 végén nyert befejezést, mikor WEINGAND az üzleti könyvek alapján a követelésekből és tartozásokból egyenlő részt hasított ki az özvegy számára s ezt az osztályt KÖPFFNÉ FINGERHUTH Adolf szakértő véleménye alapján elfogadta. Ez a FINGERHUTH Adolf 1786 augusztus 1-ig a TRATTNER János Tamás pesti könyvkereskedésének az üzletvezetője volt,¹ s utóbb a KÖPFFNÉ üzletét Georg KÖPFF Wittwe und Companie cég alatt folytatta. Ugyancsak KÖPFFNÉ javára eshettek a budai és kassai fióküzletek, amelyek közül a kassai fióküzlet 1786 november 12-ike és 1789 január 21-ike közötti pénztári naplója is fennmaradt és e szerint az üzletet PRAGER Lőrinc faktor vezette.

A követelésekre és tartozásokra vonatkozó osztály-tervezetet WEINGAND a tanács 1786 december 16-iki rendeletére elkészítette, s KÖPFFNÉ 1786 december 24-én elfogadta. Eszerint a könyvkereskedés összes követelése 12.059 frtot tettek ki, amiből 4346 forint esett a kétes, 790 frt a behajthatatlan követelésekre s ezekben az üzlettársak egyenlően osztoztak.²

Az üzleti tartozásokból KÖPFFNÉre a következők estek: Baglionische Erben Velence 219 8frt, OCHS, GEYMÜLLER u. Co. Bécs 999 forint, CRIGNIS Vác 897 frt, VEITH Augsburg 375 frt, Georg KLÖKH Buda 367 frt, FELSECKER Nürnberg 339 frt, Rudolf GRAEFFER Bécs 318 frt, HÖRLING Bécs 251 frt, DIETRICH Göttingen 277 frt, HAUG's Wittwe Leipzig 261 frt, GEBHARDT Bamberg 217 frt, LANDERER Pozsony 187 frt, WEINGANDT Leipzig 176 frt, KURCZBECK Bécs 158 frt, DYCK' s Buchhandlung Leipzig 153 frt, PACZKO Pozsony 144 frt,

¹ GÁRDONYI: Magyarországi könyvnyomdászat 51. l.

² Pestvárosi levéltár. Rel. am. 368.

WAPPLER Bécs 140 frt, PAULI Berlin 136 frt, STROBEL München 120 frt, GLEDISCH Leipzig 116 frt, ORELL, GESSNER, FUESSLI und Co. Zürich 110 frt s egy sereg apróbb tartozás, összesen 13.777 forint értékben. WEINGANDTRA pedig a következő üzleti tartozások estek : Akademische Buchhandlung Strassburg 1582 frt, MOESLE Bécs 1084 forint, WEIDMANN'S Erben und REICH Leipzig 1024 forint, TRATTNER Tamás Pest 508 frt, TRASSLER Troppau 425 frt, SCHWIECKERT Leipzig 414 frt, Universitäts-Buchhandlung Buda 406 frt, RIEGER Augsburg 277 frt, WUCHERER Bécs 296 frt, TREUTTEL Strassburg 263 frt, BREITKOPF Leipzig 205 frt, Van den HOECKS Wittwe Göttingen 182 frt, KRATZERS Wittwe Bernstein 190 frt, Wolffische Buchhandlung Leipzig 166 frt, MYLIUS Berlin 151 frt, RASPE Nürnberg 145 frt, NICOLAI Berlin 140 frt, HELLER Halle 135 frt, STACHEL Bécs 131 frt, GRUND Bécs 112 frt, JUNIUS Leipzig 106 frt, Franz Seitzer u. Co. Bern 102 frt stb., összesen ugyancsak 13.777 frt értékben. Ezekből az üzleti tartozásokból megállapíthatjuk, hogy a WEINGAND és KÖPFF cégnek nagyon kiterjedt üzleti összeköttetései voltak s ez úton Pestet szerves kapcsolatba hozták a nyugati kultúrával. Kétségtelen, hogy fogyasztók hiányában ezt nem teheték volna, de az is bizonyos, hogy a fogyasztást épen a nyugati kultúra termékeinek megszerzése által mozdították elő. Addig a magyar fogyasztók a bécsi piacra voltak utalva, ami megnehezítette a könyvvásárlást, kivált az ország keleti részein ; innen kezdve a könyvbeszerzés nem volt nehéz, mert Pest központi fekvése nagyon elősegítette azt.

Az üzleti követelésekből KÖPFFNÉRE estek a következők : PILLER pesti tanár 309 forint, BRETSCHEIDER lemergi udvari tanácsos, pesti egyetemi könyvtár 201 frt, STIPSITS pesti tiszti orvos 224 frt, MÉHES kolozsvári tanár 192 frt, MADARASSY egri kanonok 185 frt, SZAFÁRY gr. budai udvari tanácsos 135 frt, BUSCH br. BRUDERN pesti udvarmestere 134 frt, MAYER berencsfalvai plébános 94 frt, KNIE szegedi orvos 90 frt, MITTENDORFER könyvkötő 90 frt, BAUMEISTER veszprémi könyvkötő 69 frt, br. PRÓNAY Pál 63 frt, IMRE János Debrecenben 66 frt, br. PRÓNAY Mihály Ócsán 50 frt, WEBER Oszvald Pesten 50 frt, KOVÁCS József 47 frt, gr. TELEKI József Pesten 47 frt, RÁCZ pesti tanár 39 frt, FABRY Lembergben 36 frt, RICHTER gombai

orvos 35 frt, ESZTERHÁZI egri püspök 34 frt, FESTETICH Toponáron 32 frt, HOXA Lembergben 33 frt, PRAY budai könyvtáros 32 frt, DARVAS udv. tanácsos Pesten 30 frt. A kétések követelésekből: báró MEDNYÁNSZKY titkár Budán 510 frt, HOFFMANN Parvinekben 118 frt, HELLEBAUER Nagyváradon 110 frt, LITZNER mérnök 102 frt, LOVÁSZ udv. tanácsos Budán 100 frt, WESZTERMAYER zombori könyvkötő 92 frt, GINDEL pálos szerzetes 64 frt, GINDEL pálos tartományfőnök 57 frt, br. SÁNDOR 58 frt, SCHAFFRATH pesti piarista 56 frt, FISCHER apatini mérnök 56 frt, SZATMÁRY Baján 49 frt, MEZEY miskolci könyvkötő 46 frt, PALÁSTY Bécsben 42 frt stb.

Magyar könyv aránylag nagyon kevés található az adósok számláján s ezek javarésze is imakönyv és iskolai tankönyv. Magyar könyveket vásárolt elsősorban MÉHES kolozsvári tanár, aki könyvkereskedéssel is foglalkozott, mert egy-egy munkából több példányt is találunk a számlájára írva. Különösen a GOTTSCHED-KRAZER német grammatikájából rendelt sokat, amelynek nagy piaca lehetett Kolozsváron. Ezenkívül a következő magyar könyveket találjuk a számláján: WÁLI: *Római imperátorok tüköre*. PÁZMÁNY Péter prédikációi, BETHLEN Kata: *Bujdosásnak emlékezetköve* (imakönyv), STURM és TIEDE: *Istennel való társalkodás* (imakönyv), KÓNYI János: *Mindenkor nevető Demokritus*, KLINIUS Miklósnak föld alatt való útja, *Jó illatú rózsáskert* (imakönyv) és VANIER: *Paraszti majorság* ford. SZABÓ Dávid. Méhesen kívül IMRE János debreceni könyvkereskedő vásárolt nagyobb mennyiségben magyar könyveket, kinek számláján a következőket találjuk: KÓNYI János: *Mulató óra*, KLINIUS Miklósnak föld alatt való útja, GOTTSCHED-KRAZER *Uj német grammatika*, *Kassandra* ford. BÁRÓTY, *József-napi prédikációk*. Viszont IMRE János is küldött eladásra magyar könyveket, melyek árát leszámították tartozásából. Ilyen könyvek voltak a következők: *Énekes könyv*, *Kótás könyv*, MARÓTHI *Arithmetica vagy a számvetésnek mestersege*, *Váradi prédikációk* (ZSOLNAI Antal: Az örökkévalóságról négy beszéd), *Szent Dávid zsoltárjai*.

A magyarországi tudományos irodalom termékeit, nevezetesen a jezsuita írókat aránylag kevesen vásárolták. Első helyen áll ezek között VÖRÖS Ferenc joghallgató, kinek számláján a következőket

találjuk: PRAY *Annales regum Hungariae, Dissertatio de dextra S. Stephani, Specimen hierarchiae hungaricae*, TIMON *Epitome rerum hungaricarum, Imago Hungariae*, SCHÖNWIESNER: *De ruderebus laconici caldariique romani, In Romanorum iter commentarius geographicus* stb. Kívüle még PALÁSTHY számláján találunk ilyen könyveket, de ezeket részben visszaküldte, tehát csupán megtekintésre kérte.

Annál több német és francia könyvet találunk a főrangú vásárlók számláin, nevezetesen br. PRÓNAY Mihálynál és Pálnál, gróf BATHYÁNY Fülöpnél, gr. SZAPÁRYNÁL, gr. ASPREMONTNÁL, br. PODMANICZKYNÉNÁL és FESTETICH Lajosnál, aminek magyarázata részben abban rejlik, hogy a kiadott katalógusok szerint WEINGAND és KÖPFF főleg ilyen könyvekkel kereskedtek. Nagyarányú könyvgyűjtő lehetett br. MEDNYÁNSZKY, kinek számláján METASTASIO, ROUSSEAU, MONTESQUIEU, HELVETIUS s VOLTAIRE művein kívül egész sereg könyvet találunk, még a nagy francia enciklopédiát is.

Az adósok között természetesen nagyon sok volt a vidéki könyvkötő, akik állandóan elszámolási viszonyban állottak a céggel. Ilyen adósok voltak a veszprémi BAUMEISTER, a temesvári LECHNER, a váci AMBRÓ, a kalocsai WERNER, a miskolci MÉSZÖLY és MOLNÁR, a komáromi UJVÁRI, a péterváradai ULRICH, a gyulai BALOGH, a nagyváradai ROMAYER, az eszéki MITTENDORFFER és a zombori WESTERMAYER. Ezek a könyvkötők elsősorban imakönyveket vásároltak, amint azt a veszprémi BAUMEISTER terjedelmes számlájából láthatjuk, amelyen a *Kern aller Gebether, Himmelschlüssel, Halszierde* stb. című imakönyvek sűrűn fordulnak elő. Jellemző, hogy a megrendelt könyvek között csupán egyetlen magyar munka fordul elő, melyet 66 példányban kapott meg, t. i. a hatodik Pius pápától kiadott imádságos könyvecske. A két miskolci könyvkötő számláján is csupán egy magyar könyvet találunk, STÖRCK orvosi könyvét, a többi latin vagy német munka.

A KÖPFFNÉNEK jutott üzleti követelések behajtása nem ment könnyen, mert az adósok nem fizettek s a kimutatott követelések nem is bizonyultak mindig helyeseknek. BUSCHTÓL p. o. 134 frtot kellett volna kapnia s mikor az ügy 1787 július 5-én tárgyalás alá került, csupán 63 frt követelés bizonyult fennállónak. Ezért a 63

frtnyi adósságért azután WEINGAND megbízottja KILIAN Ádám vállalt szavatosságot, amit KÖPFFNÉ nevében FINGERHUTH Adolf elfogadott.¹ Volt olyan adós (MÁGER piarista), aki pénz helyett régi könyveket küldött, vagy visszaadta a vásárolt könyvet (INTZE pesti tanuló). PRÓNAY Pál báró adósságát csupán ismételt sürgetések után fizette ki 1789 január 12-én, gr. BATTHYÁNY Fülöp egyáltalán nem fizetett s nem fizettek mások sem.

Különösen azonban az üzleti tartozásokkal volt baj, mert KÖPFFNÉ kifogásolta a terhére rótt tartozásokat s nem akart fizetni. WEINGAND viszont sürgette a kifizetést, mert közös adósságokról lévén szó, ő is érdekelve volt. A bécsi WEINGAND János György 1787 augusztus 30-án tárgyalt beadványában kijelentette, hogy 3255 frtnyi követelését szükség esetén öccsével szemben is perelni fogja. WEINGAND beadványára a hétszemélyes tábla 1787 február 28-án kimondotta, hogy addig KÖPFFNÉ sem a könyvekből nem adhat el, sem a követeléseket be nem hajthatja, míg a hitelezők érdekei biztosítva nincsenek. Szavatossági nyilatkozatot követelt KÖPFFNÉTŐL s ha ezt nem hajlandó kiállítani, meghagyta a pestvárosi tanácsnak, hogy helyezze az üzletet zár alá s rendeljen ki zárgondnokot. WEINGANDdal szemben nem tartotta szükségesnek ennek elrendelését, mert máris eleget tett fizetési kötelezettségének. A pestvárosi tanács erre 1787 március 3-án elrendelte, hogy KÖPFFNÉ három napon belül köteles a kívánt szavatossági nyilatkozatot kiállítani, ami meg is történt, mert WEINGAND kevéssel utóbb ezt is kifogásolta. 1787 április 14-én tárgyalt beadványában ugyanis előadta, hogy a biztosítékul kijelölt ingatlanok a KÖPFFNÉ első férjének, HOFFER Márton kalaposmesternek a tulajdonát képezték s ezek felett a nagykorú örökösök is rendelkeznek.² Erre KÖPFFNÉ 1787 június 2-án tárgyalt beadványában végre azt ajánlotta fel, hogy kezeljék a könyvkereskedés állományát a hitelezők javára, de előzetesen vegyenek fel új leltárt, egészítsék ki a könyvállományt újabb darabokkal s hagyják jóvá FINGERHUTH Adolfal kötött szerződését.³

¹ Pestvárosi levéltár. Rel. am. 368.

² Tan. jkv.

³ Tan. jkv.

Erről a FINGERHUTH Adolffal kötött szerződésről az 1788 április 29-én STROHMAYER Ignáccal kötött szerződésből tudjuk, hogy az üzlet eladására vonatkozott s megengedte, hogy az Georg KÖPFF Wittwe und Companie cég alatt folytattassék tovább. Ez időből való az a 48 oldalt kitevő könyvjegyzék (Allgemeines Verzeichnis), mely 1787-ben jelent meg G. KÖPFF Witwe und Compagnie elnevezés alatt s túlnyomóan orvostudományi könyveket tartalmazott. A szerződés végrehajtására azonban nem került a sor, mert FINGERHUTH nem tudott eleget tenni fizetési kötelezettségeinek s elállott a vételtől.

Ekkor került a sor STROHMAYER Ignágra, aki 1788 április 24-én olyan feltételek alatt vette át az üzletet, hogy vételár fejében részletekben lefizet összesen 6600 forintot, és pedig 2 hónapon belül 600 frtot, 1788 november 1-től kezdve évenként 500 frtot, 1791 november 1-től kezdve pedig évenként 1000 frtot, a hátralékos tartozás után mindig évi 5% kamatot számítva. KÖPFFné pedig kötelezte magát, hogy a házában (Kigyó-utca) levő bolthelyiségeket 10 esztendőre évi 300 forint bérért STROHMAYERnek leköti s megengedi azt is, hogy az üzletet 1 éven át Georg KÖPFF Wittwe und Companie név alatt folytassa.

Ez a STROHMAYER Ignác kleefeldi előnevet használt ugyan, de nagyon hányatott multú férfiú volt, aki Töröcsváron született s 1788 szeptember 10-én lett pesti polgár. Bécsből 1784 körül került Pestre s itt hosszú időn át mint agens tartotta fenn magát. Az üzletet minden pénz nélkül vette át, mert az első 600 frt lefizetésére is 2 hónapi haladékra volt szüksége. Mindazonáltal egy ideig fizetett s csupán 1791 november 1 után szüntette be a törlesztéseket, amikor rohamosan hanyatlani kezdett az üzleti szerencséje s végre is csődbe került.

STROHMAYER Ignác már a KÖPFFné üzletének formális megvásárlása előtt részt vett az üzleti ügyek intézésében, mert egy 1787 december 10-én kelt nyugtát mint a KÖPFF-könyvkereskedés agense és teljhatalmú megbízottja (agens et plenipotentiarius bibliopolae KÖPFFianae) írt alá. Ugyancsak KÖPFFné képviselőjében járt el, mikor 1788 március 31-én LANDERER Katalinnal egyezséget kötött

214 frtnyi követelése kiegyenlítése tárgyában.¹ Ez a követelés még a WEINGAND és KÖPFF-cég fennállása idejéből származott, amikor is LANDERER Katalinnál 428 frtért kinyomatták PALMA Károly *Historia Hungariae* című művét s csupán WEINGAND fizette meg a reá eső 214 frtot. A WEINGAND és KÖPFF-cég tehát könyvkiadói tevékenységet is fejtett ki, de tőke hiányában adósságra dolgozott.

A WEINGAND és KÖPFF-cég fennállása idejéből származott egy másik adósság is, melyet 1788 július 1-én kelt kötelezvényével STROHMAYER Ignác vállalt át. KNIE Márton enyedi orvos ugyanis 1400 frtot követelt a cégen, melyet WEINGAND nem volt hajlandó közös adósságnak elismerni s ezért KÖPFFnére, róla pedig STROHMAYERre szállott át.² Ezzel az adóssággal korán kellemetlenségei támadtak STROHMAYERnek, mert a hitelező beperelte s csupán szavattosság mellett volt hajlandó panaszát visszavonni.

STROHMAYER a könyvkereskedést nagy energiával vezette s Budán és Kassán is voltak fióküzletei, amelyeket ugyancsak KÖPFFNÉ-től vett át. Vállalkozásaival azonban nem állott arányban pénzügyi ereje s mind jobban és jobban adósságokba merült. Ennek azután az volt az eredménye, hogy mikor 1793 március 4-én meghalt, hitelezői csődöt kértek ellene. Az 1793 nov. 22-én megindult csődper irataiból megállapíthatjuk, hogy a pesti üzletet teljesen pénz nélkül vette át, a kassai üzlet megszerzéséhez pedig házvezető nője, VALTZ Anna előlegezte a pénzt. A hitelezők között találjuk özv. PARNICZKY Andrásné 1000 frttal, özv. KÖPFF Györgynét 3500 frttal, KNIE Márton budai orvost 1570 frttal, Szatmári KIRÁLY Miklós alispánt 2000 frttal, MOHL György órásmestert 1790 frttal, VALTZ Anna házvezetőnőt 4374 frttal, elhagyott feleségét, DEVILLE Annát, 6000 frttal s ezenfelül egész sereg könyvkereskedőt, szerzőt és üzleti alkalmazottat. Különösen azonban SZLOVATSEK Ignác temesvári könyvnyomtató örökösei léptek fel nagy követeléssel (22,900 frt), mert az örökösök akarata szerint ő volt a végrendelet végrehajtója s nem számolt el a kiadott pénzekről.

Az eljárás az üzleti leltár felvételével kezdődött, melyet a

¹ Pestvárosi levéltár. Rel. am. 695.

² Pestvárosi levéltár. Rel. am. 274.

hitelezők megbízásából MEISZNER Ferenc könyvelő, HEINSIUS Sámuel könyvkereskedősegéd és HIESZ György boltiszolga végeztek, kik ellátásukon kívül fizetést is kaptak a csődtömeg terhére. A munka azonban lassan haladt s a hitelezők ismételten kifogásolták azt. Különösen MEISZNER Ferencel voltak elégedetlenek, ki 2 esztendei fizetéssel szerepelt a hitelezők között s szemére vetették, hogy közvetlenül STROHMAYER halála előtt 1200 frt értékű könyvanyagot adott ki az üzletből. Közben az a veszedelem is fenyegetett, hogy a háztulajdonos, özv. KÖPPF Györgyné, felmondotta az üzlethelyiséget, melynek bérével STROHMAYER már halálakor hátralékban volt s csupán hosszas rábeszélésre engedte meg a bolthelyiség további használatát.

1794 november 12-én a leltározás befejezést nyert s az intézéssel megbizott DOLEVICZENY Sándor tanácsnok jelentette, hogy a pesti üzlet könyvállományának értékét 38.411 frtban állapították meg. Ebből azonban 338 frt értékű könyvet a leltározás tartama alatt eladtak, a lipcsei GRÄFF-testvéreknek kiadtak 230 frt értékű könyvet s más bizományosoknak visszaadtak 8275 frt értékű könyvet. STROHMAYER künnlevő követelései 10.320 frtot tettek ki, tartozásai pedig — a SZLOVATSEK-örökösök követelését is beleszámítva — 54.043 frtra rúgtak.

A csődper 1804 március 16-án nyert befejezést, amely alkalommal megállapították a hitelezők követeléseinek jogosságát. Arról már nem maradt fenn emlékün, hogy mily módon sikerült a könyvanyagot értékesíteni s a hitelezőket kielégíteni; alig hihető azonban, hogy az összes adósságokat sikerült volna kifizetni.

A csődeljárás alatt különösen a bizományi követelésekre helyeztek nagy súlyt, mert a bizományba adott könyveket a bizománybaadók tulajdonának tekintették, amelyek vagy természetben adandók vissza, vagy pedig az eladási ár térítendő meg. A bizományi könyvekből 15—20 százalék illette meg az eladót, amit a bolti árból mindig levontak.

Ilyen bizományi könyveket a következő szerzők adtak át STROHMAYERnek:

VITÉZ Imre: *Tiszta és nemes szeretet ereje* DUSCH után, Kassa, 1789. SPILENBERG Pál: *Szabad elmélkedések az adózás systemájának*

tökéletlenségéről. Kassa, 1790. KOPPI Károly: *Historia belli cosacopolonici authore Samuele Grondski. Ex manuscriptis in lucem protulit.* Pest, 1789. (210 péld.) KOPPI Károly: *Catalogus bibliothecae Hungaricae* (12 péld.).¹ LETHENYI János: *Anonymus azaz Béla királynak nevetlen tródeákja.* Pest, 1790 (600 pld.). VÁLYI András: *Az új tantás módja és a levéltrás, továbbá A norma és a levéltró.* Kassa, 1789. (Összesen 128 frt értékűt kapott belőlük s 80 frt értékű maradt fenn a csódtömegben.)

ALEXOVITS Vazul: *Ünnepnapi prédikációk* Pest, 1789, továbbá *Vasárnapi prédikációk.* Pest, 1790. 1791 április 25-én 25 példányt s 1793 január 26-án 6 példányt kapott belőlük 143 frt értékben.

Hasonló bizományi követelése volt BATTHYÁNY Alajosnak, a RÁDAY-családnak és a TERSTYÁNSZKY-örökösöknek.

A külföldi könyvkereskedők közül a következők támasztottak bizományi követeléseket:

DÉGEN Vince és KRAUSZ örökösök Bécs, 927 frt értékben, de könyvben visszakaptak 596 frt értékűt s csupán 331 frt követelésük maradt fenn.

GRAFFER Rudolf és társa Bécs, 718 frt értékben, de könyvben visszakaptak 670 frt értékűt s csupán 48 frt követelésük maradt fenn.

WIEDMANN könyvkereskedés Lipcse, 473 frt értékben.

GRAFF Hermann és Henrik Lipcse, 157 frt értékben.

JUNIUS János Lipcse, 149 frt értékben.

WEBER és KORABINSZKY Pozsony, 133 frt értékben.

Egyetlen nagyobb követelése csupán az egyetemi nyomdának (1044 frt) volt, egyébként könyvkereskedők vagy könyvnyomtatók nem támasztottak követeléseket a csódtömeg ellen. Ez annál feltűnőbb, mert megrendelő könyveinek tanúsága szerint óriási külföldi összeköttetése volt, amiből a következőket emeljük ki: Rud. GRÄFFER Wien, Joh. HOERLING Wien, Jos. KURZBÖCKH Wien, Joh. MOESLE Wien, Thom. TRATTNER Wien, Sal. HARTL Wien, Alois WAPPLER Wien, ORELL, FÜSSLY und Co. Zürich, Jos. GE-

¹ Teljes cím: *Danielis Cornides bibliotheca hungarica.* Pest, 1792, melynek eszerint KOPPI Károly volt a kiadója.

ROLD Wien, Georg WUCHERER Wien, RIEGERS Söhne Augsburg, Wolffische Buchhandlung Augsburg, HAUGS WITTWE Leipzig, WEYGAND Leipzig, DYCK's Buchhandlung Leipzig, CRUSIUS Leipzig, WEIDMANN'S Erben Leipzig, SCHWICKERT Leipzig, BREITKOPF Leipzig, JUNIUS Leipzig, FRITSCH Leipzig, JAKOBÄER und Sohn Leipzig, GROSCHEN Leipzig, MYLIUS Berlin, HIMBURG Berlin, DECKER-ROTTMANN Berlin stb. stb. Ebből arra kell következtetnünk, hogy STROHMAYER vállalatának romlását nem is a könyvkereskedés, hanem más vállalkozások okozták. Így adta ezt elő a csődperben volt könyvelője, MEISZNER Ferenc is, mikor a hitelezők azzal vádolták, hogy tudott a STROHMAYER vagyoni romlásáról. MEISZNER annyira bízott STROHMAYERben, hogy a fizetését éveken át nem vette fel tőle, hanem benn hagyta nála. Pedig a végén már nagyon kétségbeejtő lehetett STROHMAYER vagyoni helyzete, mikor arra is ráfanyarodott hogy PUCHNER Gábor alezredesnek nála letéteményezett ezüstneműjét elzálogosította, SZLOVATSEK temesvári könyvnyomtató 22.000 frt értékű hagyatékát pedig, melyet az örökösöknek kellett volna kiszolgáltatni, a saját céljaira használta fel. Ilyen körülmények között valószínűnek látszik már a csődper folyamán felvetett gyanu, hogy nem is természetes halállal halt meg, hanem megmérgezte magát.

Magyarországi könyvkiadókkal aránylag kevés összeköttetést tartott fenn STROHMAYER s ezek sorában is kimagaslanak a pozsonyiak, aminek magyarázata abban rejlik, hogy ez időben Magyarország kulturális központja még Pozsony volt. A pozsonyi könyvkiadók között a legtöbbet a WEBER és KORABINSZKY-cégnél rendelt s megrendelőkönyve szerint a következő munkákat hozatta meg innen:

KORABINSZKY: *Geographisch-historisches Lexicon von Ungarn.* 1786. (12 példány.)

KORABINSZKY: *Versuch eines kleinen türkischen Wörterbuchs.* 1788.

RAUSCH: *Praktische Mathematik.* 1788.

PICTET: *Keresztény erköltsi tudomány.* 1788/89.

YOUNG éjtszakái. Ford. PÉCZELY József. 1787. (Győrben jelen meg STREIBIGNÁL, akitől naptárakat rendelt.)

Sokat rendelt a pozsonyi LÖWE Antalnál is, nevezetesen:

WINDISCH: *Geographie und Geschichte des Königreiches Ungarn, für Kinder.* 1785.

WINDISCH: *Kurzgefasste Geschichte der Ungern.* 1784.

WINDISCH: *Geographie des Königsreichs Ungern.* 1780.

WALSTEIN: *Das Buch von Viehseuchen, für Bauern.* 1785
(25 példány.)

HORÁNYI: *Memoria Hungarorum.* 1775.

WALLASZKY: *Conspectus reipublicae litterariae in Hungaria.* 1785.

HÜBNER: *Biblische Geschichten.*

HUSZTI: *Jurisprudentia practica seu commentarius in jus Hungaricum.* 1767. (Nagyszombatban jelent meg.)

A pozsonyi DOLL és SCHWAIGER cégnél rendelte a következőket:

SCHLÖGEL: *Grammatica germanica.* 1787. (20 példány.)

HABERKORN: *Sermones sacri.* 1784.

WAGNER: *Conciones practicae.* 1784.

REINFELD: *Sermones catecheticae.*

A pozsonyi PATZKO könyvnyomtatónál a következőket rendelte:

FARKAS: *Ungarische Grammatik.* (50 példány.)

OSTERLAMB: *Institutiones linguae Hungaricae.* (50 példány.)

STEIDELE tót nyelvű bábakönyve. 1778. (25 példány.)

GOTTSCHED-KRATZER: *Uj német grammatika.* 1780.

Végül LANDERER pozsonyi könyvnyomtatónál rendelte meg Wagner *Collectanea genealogica* című művét s HOCHMEISTER nagy-szebeni könyvnyomtatónál PÁRIZ-PÁPAI *Dictionarium latino-hungaricum* című művét.

Magyar könyvet csak épen egyet találunk mindezek között s ezenkívül STROHMAYER Ignác megrendelő-könyvében még egy helyen találunk magyar könyveket s ezeket is IMHOF bazeli könyvkiadónál rendelte (50 drb Szent biblia Dávid zoltáiraival s 100 drb Isten historiája).

A megrendelőkönyvből azt is megtudjuk, hogy kik voltak Magyarországon ebben az időben a szorgalmasabb könyvgyűjtők. A megrendelők sorában ugyanis többször előfordulnak: gr. BARKÓCZY Kassán, br. PRÓNAY, br. RÁDAY, gr. CSÁKY Homonnán, SZATHMÁRY

alispán Rimaszombatban, PUKY főjegyző Balassagyarmaton, SZILY alispán, JAGSCHITZ budai gvardián, VERSEGHY expaulinus, br. SCHAFFRATH piarista, WOHLGEMUTH szemináriumú rektor, ASPERGER szemináriumú vicerektor, SINAI, RÁCKEVI és BUDAY Ezsaiás debreceni tanárok, WINTERL professor, KITAIBEL a pesti táborigazdasági kórházban, PARNICZKY Rimaszombatban, RAGÁLYI Sámuel Miskolcon, WOZÁR Máramarosszigeten. Ezek közül egyik sem érdeklődött magyar könyvek iránt s úgy látszik, hogy e korban a nagy SZÉCHÉNYI Ferenc volt az egyedüli, aki a magyar könyvek gyűjtésére gondot fordított.

A STROHMAYER Ignác három könyvkereskedésének további sorsáról eddigi kutatásaink nyomán semmi pozitív eredményt nem sikerült kimutatni. A pesti könyvkereskedés leltári értéke (eladási áron) 38.411 frtban volt felvéve, de az eladásról vagy esetleges árajánlatokról az iratokban semmit sem találunk.

A budai könyvkereskedésről tudjuk, hogy 1787 május 10-től kezdve a várbeli Fő-utca 198. sz. alatti WENNINGER-házban volt elhelyezve s a budai tanács 1794 július 28-i jelentése szerint a háztulajdonos követelésére a 12 szekrényben elhelyezett könyveket a városházára voltak kénytelenek elszállíttatni. A könyvállomány leltári értéke itt 5500 frtra volt felbecsülve s csupán 400 frtot kínáltak érte, amit a hitelezők nem voltak hajlandók elfogadni.

A kassai könyvkereskedésről tudjuk, hogy 1790 január 1-től kezdve özv. BARKÓCZYNÉ gr. SZTÁRAY Leopoldina házában volt elhelyezve s 1794 november 7-én még ott is volt, mert a háztulajdonos ekkor már 265 frt hátralékos bért követelt. A könyvállomány leltári értéke itt 6261 frtra volt felbecsülve, de csupán 400 forintot kínáltak érte, amit a hitelezők nem fogadtak el. Az 1804 március 16-i ítélet ezt az üzletet STROHMAYER Ignác gazdasszonyának, Waltz Annának adta át, aki 4374 frtot követelt a csődtömegben s okmányokkal igazolta, hogy STROHMAYER Ignác még 1792 július 18-án reáruházta az üzletet. Waltz Anna azonban aligha vállalkozott az üzlet vezetésére, hanem hamarosan túladott a reá nézve értéktelen könyvanyagban. 4374 frtnyi követelését pedig aligha kapta meg a könyvkereskedői jogért s a könyvekért, hanem be kellett érnie valami csekélyebb összeggel.

Ilyenformán a STROHMAYER Ignác vállalkozásai teljesen eltűntek s még nyomaik sem maradtak meg a könyvkereskedés történetében. Nagy hiba volt, hogy a könyvállományt minden üzletben a boltiár szerint becsülték fel, mert ez alapon egyetlen könyvkereskedő sem volt hajlandó ajánlatot tenni. Ez eljárást viszont menti az, hogy a leltározás alkalmával minél nagyobb értéket törekedtek kimutatni, hogy a hitelezőket megnyugtassák. Ez eljárás során felmerült az a terv is, hogy minden hitelezőnek adjanak követelésének megfelelő értékű könyvet, de ezt az érdekeltek nem voltak hajlandók elfogadni. A pesti üzlet állományát minden valószínűség szerint HARTLEBEN Konrád vagy LEYRER József vásárolták meg, mert csaknem akkor tűntek fel a pesti könyvkereskedők sorában, mikor STROHMAYER Ignác csődtömege árverés alá került.

Míg WEINGAND és KÖPFF virágzó könyvkereskedésének egyik ága így módon szomorú véget ért, addig a WEINGAND János Mihály kezében maradt másik ága tovább is fennmaradt. Igaz, hogy WEINGAND sem bírta az üzletet olyan arányokban folytatni, amint megkezdte. A budai üzletet ugyanis, melyet az 1777 október 27-i tanácsi határozat szerint a várban alapított s mely KÖPFF halála után osztály alá került, kénytelen volt eladni s épen így adta el a kassai üzletet is, tehát munkásságát kizárólag pesti üzletének szentelte. Mikor 1790-ben első önálló katalógusát kiadta,¹ már csak Pesten és Budán voltak üzletei, de 1800. évi katalógusa kiadásakor csupán pesti boltjára utal.² 1800 június 12-én üzlettársul vette maga mellé 10 éven át hűséges munkatársát, EGGENBERGER Józsefet, kit egyszersmind egyedüli örökösévé is tett. WEINGAND halála után aztán EGGENBERGER folytatta az üzletet, amely még ma is fennáll s a főváros legrégebbi könyvkereskedésének tekintendő.³

GÁRDONYI ALBERT.

¹ *Verzeichnis von neuen und ältern Büchern, welche bei J. M. WEINGAND in Pest und Ofen verkauft werden.* (76 l.)

² *Verzeichnis der Verlags- und Kommissionsbücher, welche bei J. M. WEINGAND u. Co. in Pest zu haben sind.* (23. l.)

³ Gárdonyi Id. m. 50. l.